

Woensdag 2 juni 1915 – ochtendeditie

Parijs, 1 juni. De officiële mededeling van hedenmiddag 3 uur luidt:

In België, op het IJzerfront, artilleriegevechten.

De Belgische begroting.

Het "Gesetz- und Verordnungsblatt" voor het bezette gebied van België bevat een besluit van de gouverneur-generaal in België, waarin de begroting voor 1915 wordt vastgesteld. Wij ontlenuen daaraan de volgende cijfers:

De gewone inkomsten voor het dienstjaar 1915 zijn op 175.159.529 F begroot, de uitgaven op 198.159.529 F. De middelen tot dekking van het tekort van 23 miljoen frank zullen bij een bijzonder besluit worden aangewezen. Onder de uitgaven komen o.a. voor: 31.875.000 F voor de dienst der openbare schuld, 26.620.103 F gewoon en 50.000 F buitengewoon voor het departement van justitie, 4.044.132 F gewoon en 150.000 F buitengewoon voor het departement van binnenlandse zaken, 33.497.792 F gewoon en 37.000 F buitengewoon voor het ministerie van nijverheid, 60.626.800 F voor het departement van financiën, 23.213.402 F gewoon en 1.810.000 F buitengewoon voor het ministerie van landbouw en openbare werken, 1.408.000 F voor restituties, enz.

Broodoproer in België.

Luik, 29 mei.

Ik heb zopas te Seraing een onderhoud gehad met de heer Delvigne, wethouder, hoofdman van de aldaar zeer machtige sociaaldemocratische partij, die er, behalve de burgemeesterszetel, al de zetels van het raadhuis bezet. De heer Delvigne, vroeger

werkman, is thans de opperleider van zijn partij in Seraing. De stad van ijzer en staal, met 40.000 inwoners, heeft haar ganse bloei te danken aan de uitgestrekte fabrieken van Cockerill, op zichzelf reeds een stad. Zij ligt één uur opwaarts van Luik, aan de rechteroever van de Maas en schijnt niets te missen van wat een grote stad kan aanbieden. Haar onderwijs in alle graden en alle vakken mag voorbeeldig heten. Sommige nieuwste schoolgebouwen zijn wezenlijk in elk opzicht modelscholen. Tegen Seraing aangegroeid, even door een muur gescheiden van Cockerill, liggen de thans reeds alom bekende reusachtige werkplaatsen van Ougrée-Marihaye, al bijna even uitgestrekt als die van Cockerill. Ook hier bewerkt men enkel ijzer en staal.

Ik zal de lezers de woelingen van Seraing mededelen, zoals ik ze bij de heer Delvigne leerde kennen.

Het begin van de staking hier moet onmiddellijk in aansluiting worden gebracht met de onlusten op 17 mei, ontstaan in de stad Luik, wijk Sainte-Marguerite, enkele dagen nadat reeds Ans en Glain erg onrustig en werkloos waren. Ze werden mede opgewekt door de opstootjes op de quai de la Batte, de bekende marktplaats, te Luik.

Zo spoedig de heer Kleyer, burgemeester van Luik, had vernomen dat de Duitse overheid het plan had om bij plakbrief de prijs van het brood op 50 en die van het meel op 60 centiemen het kilo vast te stellen, liet hij door zijn politie de bakkers op de hoogte brengen, opdat ze zich onder deze voorwaarden niet meer zouden voorzien. De heer Kleyer vreesde dat de maatregel erge gevolgen zou kunnen krijgen.

Als de bliksem liep onmiddellijk het gerucht rond dat brood tegen 50 en meel tegen 60 centiemen stonden. Verschillende bakkerijen van Luik werden leeggeplunderd, doch het brood werd op de meeste

plaatsen enkel weggenomen tegen betaling van 50 centiemmen. Ik heb in mijn vorige mededeling breedvoerig gehandeld over wat te Luik gebeurde en behoef er niet op terug te komen.

Te Seraing was het wel wat erger. De bevolking van beide Maasoeveren, richting Luik, meende niets anders dan dat in de stad oproer was ontstaan. De geesten kwamen spoedig tot gisting. De staking brak plotseling uit. Ze begon te Seraing, in de put Many, van Ougrée-Marihaye. De arbeiders begaven zich naar de put Vieille-Marihaye, daarna naar de Fanny, naar de Thier Potet, putten van dezelfde vennootschap, daalden naar beneden, en bewogen al hun makkers het werk stil te leggen en onmiddellijk boven te komen.

Zonder aarzelen begaven ze zich naar de put Collard, binnen de omheining van de werkhuizen van Cockerill, naar de Six-Bonniers en naar Ougrée-Centrum, waar ze, bij de mijn Mischuts, een woordenwisseling kregen met ingenieur Delville. Te 4 uur bevonden zich allen voor het stadhuis te Seraing. Doch onderweg had de stakerskolom tijd gevonden om de fabrieken van Ougrée binnen te dringen en al de werklieden er uit te jagen. Ze klom zelfs, als bij toverslag, over de muren, die Ougrée van Cockerill scheiden, joegen ook in Cockerill maar alles leeg, drongen langs de uitgangsdeuren van de menigvuldige afdelingen de stad binnen, door de rue Cockerill, die spoedig met stakers was volgepropt.

Nu had de opwindung haar toppunt bereikt. De storm brak los. Een groep arbeiders kwam uit de straat naar beneden, sloeg een toogvenster tot splinters. Het was het teken tot een geregelde plundering. Bakkerijen, slagerijen, kruidenierswinkels gingen er aan. Men sloeg zelfs de hand aan magazijnen van stoffen en gemaakt goed. In de aangrenzende straten en nog verder werden deze baldadigheden voortgezet. Dit gebeurde rond 4 uur. Spoedig waren al de winkels gesloten, zodat de avond betrekkelijk rustig verliep.

Duitse wachten en patrouilles waren wel aanwezig, doch ze wisten niet goed, hoe ze moesten handelen in dergelijke aan de oorlog vreemde omstandigheden en kwamen enkel op een paar plaatsen, zonder treurige gevolgen, tussenbeide.

Afvaardigingen van arbeiders – men weet niet waar of hoe tot stand gekomen – begaven zich naar de koolputten, naar de burgemeester, naar het stadhuis, waar ze eindelijk burgemeester Putzeys en wethouder Delvigne troffen.

Eisen en voorstellen van deze arbeiders waren zeer verward, uiteenlopend en zelfs tegenstrijdig. Doch spoedig konden ze het eens worden omtrent het volgende: 1. Vermindering van de prijs van het brood en van de andere onontbeerlijke levensmiddelen; 2. Verhoging van loon; 3. Schorsing van de uitvoering van de vonnissen, waardoor aan niet betalende onvermogene huurders een deel van het loon zou worden afgehouden.

Er dient hier gezegd te worden, dat de socialistische vakverenigingen zich in het geheel niet met deze onverwachte beweging hebben bemoeid.

De bazen hebben beloofd, zoals te Luik, dat ze een nieuwe arbeidsregeling zullen onderzoeken en zo spoedig mogelijk uit Maastricht brood bestellen, om elkeen voldoening te bezorgen.

De Duitse overheid had nauwelijks de aangekondigde plakbrief laten ophangen, of reeds 's anderendaags, donderdag 20 mei, te half drie, vergaderde de gemeenteraad van Seraing bij hoogdringendheid. De beraadslaging duurde lang en was soms moeilijk. Doch men nam met eenparige stemmen een dagorder aan, inhoudende: 1. De wens, de nationale noodcommissie te zien tussenbeide komen bij het Spaans-Amerikaans Comité, om het rantsoen van brood te verhogen; 2. De

wens, de hogere overheden maatregelen te zien nemen om te verhinderen dat de voorraad levensmiddelen, in de provincie Luik voorhanden, wordt uitgevoerd en zo de prijs ervan zou verminderen; 3. De raad verklaart dat de schorsing van de vonnissen, inhoudende uitzetting van behoeftige huurders en afhouding van loon, zich opdringt; 4. Hij wijst er verder op dat de huidige moeilijkheden enkel zouden verergeren, indien de wandaden van de vorige dag moesten herhaald worden; 5. De raad doet een beroep op de koelbloedigheid van de bevolking, opdat zij in deze benarde omstandigheden waardig zou blijven.

Deze dagorder zal worden overgemaakt aan al de gemeenten in de provincie en mede aan de verschillende overheden, die de besturen in handen hebben.

Om 4 uur waren de Place Communale en Place du 17 Novembre nog dicht met volk bezet. Voor de stoep van het stadhuis stonden bij de tienduizend mensen de beraadslaging van de gemeenteraad af te wachten.

Wethouder Delvigne las ze voor en legde ze breedvoerig uit. Hij zette tenslotte al de arbeiders aan, onmiddellijk het werk te hernemen. Op dit ogenblik hadden reeds de putten Collard en Fanny besloten vrijdag te herbeginnen. Die dag werkte ook alles in Cockerill, behalve in de staalwerken. Daar had een dienstoverste de werklieden, die de wens uitspraken te beginnen, geantwoord: "Ga wandelen; 't is nu lente". In deze omstandigheden zijn die woorden niet alleen zeer betreuenswaardig, ook uiterst gevaarlijk. Te 8 uur 's morgens stonden de arbeiders nog altijd haveloos boven de put Collard.

Zo blijkt uit een en ander, dat men de overheid afkeurt. Zeker, uit onverschilligheid en gebrek aan doortastendheid is men op veel plaatsen niet wakker genoeg geweest om alles op te eisen. Talrijke

gemeenten hebben zich vergenoegd met wat binnen hun gebied tot volksonderhoud nodig was. Dit alleen hielden zij aan en lieten voor het overige de boeren vrij spel. Zo ontstond sluike- en woekerhandel. Men kreeg tot 150 frank voor 100 kilo tarwe, tot 20 frank voor een zak aardappelen.

Thans staan we voor de treurige gevolgen. Ons volk, onze onontbeerlijke arbeiders hebben honger. Doch het is nog niet te laat om veel goed te maken.

De Belgische artillerie in de eerste IJzerslag. (16 oktober - begin november).¹

St. Adresse, 22 mei.

De tweede groep is van de aanvang van de slag af een weinig meer naar achter opgesteld in de omgeving van mijlpaal 13 op de weg van Ramskapelle naar Nieuwpoort. Daar vinden we de 28^e en 29^e batterij van de artillerie der 5^e gemengde brigade en sinds de avond van de 18^e oktober de 44^e batterij van de 3^e divisie.

De sector van bedrijvigheid van deze groep, waarover majoor van Bever het bevel voerde, strekte zich uit van de toren van Lombardsijde tot aan de molen van Rattevalle. Gebruik makend van de voordelen, welke het terrein voor de ingenomen stelling aanbood, hadden de 28^e en 29^e batterij ijverig gewerkt om een veldwerk te maken en hun stukken in te graven, beschermd door borstweringen

¹ De correspondent geeft hier het vervolg van het verhaal, dat wij in ons vrijdagochtendblad uit de Belgische Legerbode hebben overgenomen. De artillerie was in drie groepen opgesteld. De lotgevallen van de eerste groep, opgesteld bij Sint Joris, hebben wij vermeld.

van zes meter dikte, terwijl in de nabijheid der vuurmonden beschuttingen werden aangebracht voor de manschappen.

Voorlopig volg ik het officieuze relaas op de voet: “De 18^e oktober opende de 29^e batterij het eerste het vuur op de vijandelijke infanterie, die langs Rattevalle aanrukte, en joeg een compagnie uiteen, welke door deze vlag werd verrast. De 28^e nam een Duitse batterij, opgesteld ten noorden van de weg van Westende naar Middelkerke, onder vuur en bracht haar tot zwijgen. De twee batterijen zetten vervolgens hun schieten voort op verscheidene door de vijand bezette hoeven.

“’s Avonds werd de sectie van onderluitenant Colon ... (zie vorige brieven) te Sint Joris bij de Eendrachtbrug gedetacheerd, terwijl de 44^e batterij van de 3^e legerdivisie aan de groep van majoor van Bever de steun van haar drie stukken kwam brengen.

“De 19^e overstroonden de batterijen met hun projectielen de omstreken van de weg naar Nieuwpoort, waar de vijand zich tussen de mijlpalen 2 en 3 heeft verschanst. Vervolgens, terwijl de 28^e voortging met de vijandelijke batterij te bedwingen, welke tussen mijlpaal 11 en de weg naar Westende was opgesteld, beschoten de 29^e en de 44^e uit alle macht de Rode Poorthoeve en het oude fort, dat de Duitsers met hun machinegeweren bezetten.

“De volgende dag, bij het eerste morgenuur, toen een nieuwe vijandelijke batterij zich had laten horen dicht bij de weg naar Westende, werd zij onmiddellijk in groep onder schuin vuur genomen en leed zodanige verliezen, dat zij verplicht was terug te trekken, door het dodelijke vuur van de onzen achtervolgd.

“Op dit ogenblik worden onze batterijen voor de eerste maal beschoten; het duurt niet lang, of zij hebben de vijandelijke stukken

ontdekt, welke ten noorden van de Ronsehoeve zijn opgesteld, en tot zwijgen gebracht. Tegen de avond wordt aan de groep bevel gegeven om Lombardsijde en Grote Bamburghoeve, welke onze troepen na een hardnekkige weerstand hebben moeten verlaten, uit alle macht te bombarderen.”

De wijze waarop de Belgische artilleristen reeds de eerste dagen de vijand wisten te bemoeilijken en op te houden, bezorgde hun een gelukwens uit het hoofdkwartier.

In de voormiddag van de 21^e oktober wordt het vuur gericht op de zoom van het dorp Mannekensvere, doch weldra blijkt, dat de stelling der groep dermate is gemerkt, dat zij een heftig vuur kan verwachten. Een Duitse batterij van 21 cm vuurmonden doorploegt met haar moordende projectielen de gehele stelling. De verliezen zijn zwaar. Commandant Peteau wordt gedood. Een stuk vliegt door een treffer met volle laag uiteen. Toch wijkt de bezetting der stelling niet. Bij al te hevig vuur zoekt zij een ogenblik schuilplaats en herneemt dan weer het geschut bij pozen.

De volgende dag beschiet de groep een Duitse batterij, welke 's nachts heeft stelling genomen bij de weg naar Westende. Verder het gehucht Schuddebeurze en de hoeven Ronse en Grote Bamburg, die door granaten in brand worden geschoten.

Sinds het aanbreken van de 23^e worden de beschutte plekjes langs de weg Westende-Schuddebeurze onder vuur genomen, om er de infanterie te verjagen.

Inmiddels lijdt de groep reeds twee dagen geducht van het Duitse vuur. Wel is de stelling ontdekt van de batterij van 21 cm, die ten zuiden van de Blokhuishoeve blijkt opgesteld te zijn, maar men staat tegenover haar onmachtig.

De toestand in de omstreken van de Eendrachtsbrug wordt meer en meer hachelijk. De vijand, die meer ten zuiden op de linkeroever van de IJzer vaste voet verkregen heeft, oefent een krachtiger drukking uit op de uitgeputte verdedigers. Al zou de groep zich opofferen, zij moet de infanterie tot het laatste ogenblik bijstaan.

Terwijl 's nachts het 7^e linieregiment in de loopgraven wordt afgelost door het 14^e, vuurt de vijand onafgebroken door. De kritieke dag van 24 oktober breekt aan. De Duitsers zijn bij Schoorbakke over de IJzer en winnen op de westelijke oever langzaam terrein in de richting van St Joris. Aan de Eendrachtsbrug wordt verwoed gestreden. Maar de inmiddels in werking gekomen Franse artillerie neemt de gevreesde 21 cm batterij dermate onder handen, dat die vijandelijke batterij voor de groep van commandant van Bever geen bedreiging meer is. Deze opluchting geeft aan die groep de gelegenheid, met de tien kanonnen, die deze drie batterijen de 24^e nog in werking hebben, een hevig vuur op de vijand bij de Eendrachtbrug te onderhouden. In de loop van die dag worden 2500-3000 projectielen verbruikt. Hun vuur is goed gericht en helpt de vijand van de brug houden.

In de namiddag rukt de vijand ten zuiden van St. Joris vooruit en de dappere infanterie wordt nu ook in de rug bedreigd. Tegen vier uur in de namiddag is het 14^e verplicht zijn positie op te geven en de loopgraven aan de IJzer te verlaten. St. Joris is weldra door de vijand bezet.

Met grote snelheid worden de stukken der 28^e, 29^e en 41^e batterij door de manschappen uit het veldwerk naar buiten gedragen. Zo spoedig de kanonnen buiten de verschansingen zijn gebracht, worden ze, ongedekt, op de vijand gericht. Op korte afstand geven de stukken een snelvuur met ontploffende granaten op Sint Joris en op de omtrek van de doortocht aan de Eendracht, waar grote massa's

vijandelijke troepen verzamelen. Vijfentwintig minuten lang braken de stukken hun schroot.

“De aanvaller wordt ter plaatse neergemaaid; vruchteloos beproeft hij door te breken te Sint Joris, waar de lijken in de puinen opeengestapeld liggen, en het 14^e kan in goede orde achteruit trekken. Kolonel Lambert, die over het regiment bevel voert, wenst de groep van majoor Van Bever geluk, “die het vijandelijke offensief te Sint Joris tegengehouden heeft.”

“Maar de stelling van de dappere batterijen is niet meer houdbaar. Bij het vallen van de avond wordt bevel gegeven aan gene zijde van de spoorweg van Nieuwpoort naar Diksmuide terug te trekken, naar het zuidwesten van Ramskapelle, van waar zij onmiddellijk en gedurende geheel de nacht Sint Joris bombarderen en de Duitsers beletten er zich in te richten om de tegenaanval op de onzen voor te bereiden.

“Zij zullen in werking blijven tot op 28 oktober, nog van stelling veranderend, wanneer de vijand de weerstand der Frans-Belgische troepen reeds gebroken heeft en verder naar Ramskapelle oprukt. De groep neemt op schitterende wijze deel aan de verdediging van dit dorp, waarvan de naam voortaan onsterfelijk zal blijven.”

Het leven te Brussel (KVdW).

Ik heb het herhaaldelijk gezegd: iemand, die van humeur niet al te zwaartillend of te zwartgallig is, en weet wat hij zich aan de toekomst aan morele kracht verschuldigd moet achten, zal zo licht niet beweren, niettegenstaande alle beperkingen der absolute vrijheid, dat wij te Brussel leven onder een schrikbewind. Maar hij zal, zo hij wil lezen wat hier volgt, toegeven dat wij leven onder het bewind van allerlei verschrikkingen.

En ik bewijs het. Wij hebben (ik bedoel: alle Brusselaars hebben) in de laatste weken ontzettende hoeveelheden asperges gegeten. In het leven van Brussel spelen voor het ogenblik de asperges een rol, die haast opweegt tegen die van de druiven op het ogenblik van de Duitse overrompeling. Die asperges zijn buitengewoon lekker. En ik ben juist bezig, er mij van te vergewissen, als men mij vertellen komt dat er een school is, en op die school was er een meisje, dat gestorven is, vergiftigd door asperges. Op mijn vraag, hoe die asperges vergiftigd konden zijn, wordt mij geantwoord: die asperges kwamen uit de omstreken van Mechelen, waar heel wat soldaten begraven liggen. Hoe onwaarschijnlijk dat is, het gruwelverhaal doet de ronde, de verschrikking is geboren: er zijn gevallen van vergiftiging door asperges. Reeds zijn er velen die de lekkere scheuten niet meer dan met afschuw beschouwen. Zij worden van de intelligentste tafels gebannen. Zij kennen de schandelijke vereenzaming van de banvloek...

In die vereenzaming genieten ze, gelukkig, gezelschap: zij ontmoeten er niemand minder dan de kropsalade. De mensen, immers, redeneren aldus: elke oorlog brengt, zo goed als onontkoombaar, epidemieën, althans endemische ziekten mee. Het is dus schreeuwend van natuurlijkheid, dat wij allen binnenkort met cholera of pest liggen, of, op zijn minst, met tyfus. Daar nu rauwe groente deze aandoening in de hand pleegt te werken, en onder de rauwe groenten kropsalade een eerste rol speelt, kan men niet beter doen dan deze laatste met onverbiddelijkheid te behandelen ... Het spreekt vanzelf dat slagvelden de weiden zijn waar de ziekte op aast (de beeldspraak is niet van mij! zij wordt mij vriendelijk geleend door de oude Homeros). Ik stel echter vast, dat in zake besmettelijke ziekten de gezondheidstoestand van Brussel niet kwader is dan verleden jaar, op hetzelfde tijdstip, toen er nog geen oorlog was. De gevallen van tyfus zijn, wordt mij verzekerd, noch talrijker, noch

erger. Van een heersende plaag is in elk geval geen sprake. En dat is nogal goed te begrijpen: zo helaas de oorlog ook epidemieën als gevolg heeft, dan is het maar heel logisch dat onder de mensenmassa's, die een leger uitmaken, en bij de bevolkingen, waaronder zij leven, de voorzorgsmaatregelen en voorbehoedsmiddelen veel talrijker en veel zorgvuldiger worden toegepast, dan in gewone tijd. Het spreekt vanzelf, dat de gezondheidsdiensten, en niet het minst de Duitse, niets gaan verwaarlozen om epidemieën te voorkomen en desnoods te beteugelen. Zodat zij thans misschien minder te vrezen zijn dan andere jaren, waar men niet zozeer op zijn hoede was, aan besmettelijke ziekten niet dacht, en kropsalade at. Dat men er zich thans, uit voorzorg, van onthoudt, ik neem het aan; er zijn nu eenmaal mensen met weinig gepantserde darmen, als ik deze metafoor gebruiken mag. Maar laten die mensen dan toch hun vrees voor zichzelf houden, er geen endemische verschrikking van maken! Wij hebben al morele ziekten en noden genoeg.

“Tres faciunt collegium”, vindt ge in de Digesta LXXXVII, de verborum significatione: asperges en kropsalade blijven in hun gezamenlijke afzondering niet lang alleen; weldra komen de aardbeien zich als derde in de bond bij hen voegen. “Vooreerst krijgt gij dit jaar geen aardbeien”, is mij al van gezaghebbende zijde toegevoegd. Ik heb geprotesteerd, niet zonder hevigheid: mijn gezondheid en mijn humeur eisen het gebruik van deze vrucht, zolang zij voor redelijke prijs te krijgen is. Vroeg ik nu om de reden van dit toekomstige ostracisme, dan werd mij elliptisch en streng geantwoord: “de vliegen”. En ik heb in deemoed het hoofd gebogen: de vliegen, die in de schoonste vruchten de kiemen van verderf brengen; vliegen, op slagvelden zo vetgemest, dat zij, toen ik ze verleden jaar na de slag van Eppegem in het Rubenssteen als nauwelijks roerende korsten hele muren bedekken zag, niet meer opvliegen konden, zelfs als een

paraplu storting kwam brengen in hun compacte samenhoping: die vliegen geven mij nog kippenvel als ik eraan denk. En denk ik verder, dat zij op de aardbeien, die binnenkort de markt zullen vullen, gezeten konden hebben, dan zou ik zeker van een geliefkoosde geneugte afzien ... indien ik niet wist dat bedoelde oorlogsvliegen allang dood zijn, en ik van vliegengerfelijkheid nooit gehoord heb. En nu zijn er natuurlijk ook aan de IJzer vliegen, gelijk er ratten zijn, duizenden loopgraafritten, zeer geschikt voor het verbreiden van pest. Maar (en dit is nu wel heel egoïstisch, maar, geef het toe, toch streng logisch): de West-Vlaamse oorlogsvliegen geraken nooit tot aan Brussel, niet meer dan de ratten, waar men ter plaatse zelf wel voldoende wapens tegen zal hebben ...

Asperges, salade, aardbeien: de wraakgodinnen der Brusselse huishoudkunde. En men vraagt zich af, hoe het toch komt dat water en vlees vooralsnog buiten verdenking zijn kunnen blijven, water dat toch ook het voertuig van kwalijke bacillen kan zijn, vlees, waar de vliegen bij voorkeur hun eieren in plegen te leggen! Het drinkwater van Brussel geniet echter een reputatie ... gelijk ik er een toewens aan elk jong meisje, en dat het beter dan vele jonge meisjes verdient. Wat het vlees betreft: het wordt zó schaars, en daardoor voor velen zó begeerlijk, dat men veel door de vingers wil zien.

Met dat al worden deze verschrikkingen overheerst door een andere, van meer intellectuele orde, iets waar zij niet te minder op wordt: de verschrikking van het dubbele muntstelsel, waar wij in België onder bukken. Wij rekenen hier, ge weet het, met franken en met marken. Wel te verstaan: een echte zilveren frank hebben wij in geen maanden gezien, en een dito mark is bijna even zeldzaam geworden. Zelfs pasmunt stond dezer dagen te ontbreken: men vertelde dat de Duitsers al het nikkelen geld opkochten, wat niet goed te begrijpen is, omdat zij aldus het nikkel met iets als zeven- of achtmaal zijn waarde zouden betalen: een operatie die weinig winstgevend is. Wat

dan ook de reden van het euvel moge wezen (misschien alleen wat oude pottende juffrouwen?), wij zaten zonder gemunt pasgeld, en zo goed als alles ging met papiertjes, Belgische en Duitse. Stel u nu voor: ge betaalt ergens met Duits geld, waarvan trouwens de koers zeer hoog is gesteld. Men geeft u terug in Belgisch geld. Snapt ge wat een geestelijke arbeid het kost, telkens rekenkundige herleidingen te moeten doen? Temeer daar men niet dan bij benadering rond komt. Er is haast altijd iets te veel of te weinig. Een eenvoudig voorbeeld: ge koopt iets van 10 centiemen, daar er heel weinig Belgische stukken van 10 centimes zijn, geeft gij een Duits tienpfennigstuk, dat 12½ centiem geldt. Men moet u dus 2½ centiem teruggeven. Maar stukken van een halve centiem bestaan er niet; dus gij verliest noodzakelijk een halve centiem; want men zal u die zelden laten winnen ... Ge kunt u voorstellen dat dit alles minder plezierig, voor zenuwlijders soms een foltering is. En wie is, in deze tijd, niet in zekere zin en in zekere mate een zenuwlijder?

U, Hollandse lezers, doet dit alles misschien aan als een al te overdreven gebrek aan bezadigdheid. En dat geef ik gaarne toe. Maar daar komt de bezadigdheid niet mee terug. Ge ziet wel, dat ik mijn best doe om al de Brusselse verschrikkingen te beredeneren. Zal het mij asperges, salade en aardbeien terugschikken? Ik vrees van niet. En dan blijft in elk geval de wrevel om het dubbele muntstelsel, die door de lekkerste groenten en vruchten niet is te weren.

Belgische patenten.

Aan het Belgisch informatiebureau wordt uit Havre gemeld:

De Belgische regering zal in de Propriété industrielle een officieel protest publiceren inzake het verlenen van Belgische patenten en het innen der verschuldigde patentrechten door de Duitse overheden.

Daarbij wordt aan de belanghebbenden medegedeeld dat, krachtens het koninklijk besluit van 24 september 1914, de jaargelden voor de lopende patenten kunnen betaald worden aan het registratiekantoor, gevestigd in het ministerie van nijverheid en arbeid te Havre; zodoende wordt de datum van toekenning vastgesteld, hoewel de definitieve regeling van de formaliteiten eerst na de herstelling van de normale toestand zal geschieden.

In strijd met deze bepalingen van de Belgische regering heeft een Belgisch agent te Maastricht en het Duitse agentschap Wunderlich en C° te Brussel, onlangs door circulaires bij de buitenlandse agenten gewekt, op te heffen, heeft de Chartered Institute of Patent Agents te Londen op haar laatste zitting verklaard dat – indien men geen gebruik maakte van het moratorium – alle gelden voor toekennen van patenten en alle jaargelden te Havre moesten gestort worden. De Association des Ingénieurs civils te Parijs, heeft dezelfde verklaring afgelegd.

Nu echter het departement van binnenlandse zaken te Berlijn in een officiële nota heeft bekend gemaakt dat “nog steeds de directeur-generaal gemachtigd is de patenten toe te kennen, en uitsluitend bevoegd is de jaargelden te ontvangen,” heeft de Belgische regering zich genoodzaakt gezien protest aan te tekenen tegen de handelswijze van het Duitse bestuur.

Een oorlogsdrama in de lucht.

Men schrijft ons:

De literatuur van de huidige oorlog is vol van daden van moed en zelfopoffering en niet minder van waaghalzerij.

Geen vermocht me echter dieper te roeren, geen gaf me een aanschouwelijker beeld van de verschrikkingen van deze moderne oorlog, dan het volgende verhaal, afkomstig van het Belgische front.

Er was een sergeant vlieger met een luitenant waarnemer opgestegen om de vijandelijke linies te verkennen. Van de plaats waar wij stonden, konden wij al de bewegingen van het vliegtuig nauwkeurig gadeslaan en wij deden het met gespannen aandacht. Plotseling zien wij het vliegtuig pijlrecht omlaag schieten, weer horizontaal komen en met schokken een eind van ons wegstrijken. De schokken worden geweldiger, nu hangt het tuig op de linkervleugel, het zwenkt weer naar ons toe, het keert, het wentelt geheel om en als een dode vogel stuikt het de grond op.

Wij lopen toe en vinden de luitenant dood op zijn zitbank. De bestuurder geeft nog teken van leven, wij dragen hem met de grootste voorzichtigheid naar een ambulance.

Daar bekomt hij en verhaalt hij, haast alsof hij een droom verhaalt die geen werkelijkheid zou kunnen worden:

“Gauw hadden wij onze verkenning gedaan en we keerden terug. Wij vlogen door een hagel van kogels en boven, naast en onder ons barstten de granaten uiteen. Ik zag niets meer dan de kruitdamp waar wij doorheen schoven.

Dit was niet uit te houden en ik steeg hoger. Maar pas had ik het hoogteroer in werking gebracht of daar barst een granaatkartets vlak boven ons hoofd en een ogenblik had ik het gevoel dat ons tuig aan splinters vloog en dat mijn hersens uiteen spatten. Even daarop volgde een pijnlijke waarneming, die mij innig gelukkig maakte, omdat zij mij het bewustzijn gaf dat ik nog leefde: het was of men

mijn ogen doorvliemde met tien vlijmen tegelijk ... Dan verbleef ik in een donkere mist, die alle voorwerpen aan mijn gezicht onttrok.

We leefden nog. Er was nog redding mogelijk. Wanhopig hield ik mijn stuur vast. Aan richten viel niet te denken, en het enige nodige was vooralsnog in de hoogte te blijven, om te ontsnappen aan de kartetsen, die gelukkig minder talrijk waren.

Zo luid ik het vermocht, riep ik tot mijn gezel: "Luitenant, niets gebroken?" Ik kreeg geen antwoord. Ik dacht dat hij mij niet gehoord had, en ik riep nog luider, terwijl ik mij omkeerde en mijn best deed om de ogen te openen ten einde hem te zien. Niet alleen kreeg ik geen antwoord, maar alles was ik zag was zwart! Ik was dus aan de dood ontsnapt, doch wist nu dat ik blind was. En mijn luitenant zou wel getroffen zijn, dacht ik.

Ik had nog tegenwoordigheid van geest genoeg om al het hachelijke van mijn toestand te vatten: alleen in de hoogte, misschien 1600, 1700, 1800 meter hoog, met onder mij de dreiging van het vijandelijk geschut en – de afgrond. Ik beval mijn ziel aan God. Daar vernam ik opeens weer het vijandelijk geschut en nu schoot mij de gedachte te binnen dat het mijn plicht was, als ik kon, bij de onzen te landen en aan mijn oversten de uitslag van onze verkenning mee te delen.

Het geschut hielp mij bij het richten. Ik stuurde naar de tegenovergestelde zijde. Nauwelijks ging ik twee minuten die richting in, of ik hoorde mijn luitenant, die weer zijn bewustzijn had, roepen: "He, waaghals ... naar omhoog, naar omhoog!" Ik gehoorzaamde instinctmatig en zo krachtdadig dat het vliegtuig een sprong in de lucht maakte. Ik hoorde mijn luitenant schreeuwen: "hij rukt de haan van de toren!"

Ik begreep dat wij aan een ramp ontsnapt waren, en riep terug: “Dank u, luitenant. Neem me niet kwalijk, ik zie niet duidelijk meer. En gij luitenant, zijt gij gekwetst?” – “Ja”, antwoordde hij, “ik geloof dat ik goed getroffen ben. Maar pas op, gij keert terug naar de vijand. Gauw linksom. Nog meer. Goed zo. Vooruit nu maar.”

Drie minuten later vernam ik weer de stem van de luitenant, doch ze was zwakker geworden: “Best ... Wij zijn bij de onzen ... Sluit uw motor af ... Zweefvlucht nu ... Zachtjes aan ... Zachtjes ...”

Toen hoorde ik niets meer, dan even daarop het krakend geluid van het vliegtuig dat zich op de grond verbrijzelde.”

Toen de majoor, die dit verslag aanhoorde, zijn deelneming uitsprak over het blind worden van de vlieger, antwoordde de blinde: “Het enige wat ik bejammer, is niet meer op verkenning te kunnen uitgaan.”

Woensdag 2 juni 1915 – avondeditie

Belgische veroordeelden.

Ongeveer 300 Belgische veroordeelden, die nog steeds te Veenhuizen verblijf houden, vertrekken morgen. Zij zullen over de Belgische grens worden gebracht.

Belgische vluchtelingen.

Ten behoeve van de ruim 250 kinderen van de te Papendrecht vertoevende Belgische uitgewekenen zal de vroeger door hen gebruikte hulschool uit Hansweert naar Papendrecht worden overgebracht. Twee onderwijzers en twee onderwijzeressen geven

thans dagelijks les aan 150 kinderen in het ruim van een der Belgische schepen, waarin ook godsdienstoefening gehouden wordt.

Berlijn, 2 juni. Officiële mededeling van het grote hoofdkwartier:

Bij Bikschote ten noordoosten van Steenstrate hebben wij een Engels vliegtuig naar beneden geschoten. De inzittenden, een Belgisch en een Engels officier, zijn gevangen genomen.

Naar het westelijk front.

Berlijn, mei.

Na eerder bezoeken gebracht te hebben aan het front in Frankrijk, zouden wij onze reis over Namen naar Brussel voortzetten.

In Namen hielden wij ons slechts kort op, juist lang genoeg, om het hoogste punt van de citadel te bezoeken, waar een officier ons een aanschouwelijke voorstelling gaf van de opmars der Duitsers en de gebeurtenissen bij de verovering der stad. Ondanks ons militair geleide was het niet gemakkelijk, de top van de hoogte, met het uitgebrande hotel en het ongerepte stadion te bereiken. Over het hotel waren avontuurlijke verhalen in omloop, zo vertelde de officier uit Namen, die onze gids was. Men zegde, dat daar het centrum geweest was voor de telefoonverbinding tussen alle forten om de stad; dat de Duitsers dit geweten hadden en daarom eerst het hotel hadden in elkaar geschoten. Daardoor was de verbinding tussen de forten opeens verbroken geweest. Dat dit naïeve verhaal onjuist moest zijn, was ter plaatse dunkt mij duidelijk genoeg te zien. Als het hotel gebombardeerd was, had toch de naaste omtrek ervan allicht ook er onder moeten lijden. Men zag echter geen spoor van een enkel schot. Het hotel was ook volstrekt niet in elkaar geschoten, maar zag er gewoon uitgebrand uit.

Na Namen bezochten wij Brussel, van waar wij een automobieltocht maakten naar Waterloo en Leuven. Ik zou haast wensen de laatste stad niet te hebben bezocht. Tot nu toe had ik in oost en west slechts geteisterde dorpen en steden gezien, waar de zichtbare verwoesting zich tot stoffelijke schade bepaalde, waar nuchter woonhuis naast nuchter woonhuis was vernield. Toen wij bij het stadhuis in Leuven uit de wagen stapten, werd ik heel stil. "C'est la guerre", had onze hospita in de stad van het Duitse hoofdkwartier gezegd. Is dat een troost? En dan te denken dat op het ogenblik een volk uit eigen verkiezing in de oorlog gaat ...

Mijn indrukken van een verblijf van 24 uur in België, zal de lezer mij gaarne schenken. In een eindeloos lange, stampvolle trein, waarin wij alleen aan het zweet des aanschijs van onze leidsman een plaatsje te danken hadden, verlieten wij Brussel, om naar Berlijn terug te keren

In Berlijn bereikten ons de eerste duidelijke berichten over de zware strijd in Vlaanderen en bij Arras, die ons op reis als het ware om de oren hadden gefladderd; een aanduiding hier, een aanduiding daar; intiemere kennis van de feiten, en ook grotere onbekendheid met het geheel.

De Belgische artillerie in de eerste IJzerslag.

In aansluiting aan hetgeen een van onze correspondenten ons de 22^e mei uit St. Adresse (bij Havre) gemeld heeft (zie ons ochtendblad van heden) ontlenen wij het volgende aan nr. 111 van de Legerbode, het driemaal per week verschijnende blad, dat bestemd is voor de Belgische soldaten en in het Nederlands en het Frans verschijnt.

De Legerbode schrijft:

Behalve de artillerie van de 6^e gemengde brigade, die zich in stelling bevond aan gene zijde van de geul, welke Nieuwpoort met de zee verbindt, was de 30^e batterij van de 5^e brigade vanaf het begin van de stelling gebracht bij het bos aan de boord van de weg van Nieuwpoort naar Oostduinkerke. Men zal zich herinneren, dat zij op de 19e oktober werd versterkt door de 6e batterij te paard – welke de vorige dag Westende reeds had beschoten – en op de 20e oktober door de 43e batterij.

Onder de bevelen van commandant Merzbach vormden deze batterijen een tijdelijke groep, welke zich met die van de 6e gemengde brigade tot één enkele tactische groepering zal verenigen, onder de leiding van commandant Vereecken.

Bovendien had een artillerieofficier nog plaats genomen aan boord van een der Britse oorlogsschepen, ten einde een volledige eenheid van werking te brengen tussen de batterijen te land en die op zee.

Laat ons onmiddellijk zeggen dat de rol, door de groepering, welke ons bezig houdt, gespeeld, zo schitterend was, dat generaal Daufresne de la Chevalerie, commandant van de 6^e brigade, hun deze welsprekende lof toestuurde: “Als de batterijen een vaandel bezaten, zou ik aan de koning vragen om het te decoreren!”

Niet minder belangrijk was die, gespeeld door de groep van de 3^e divisie, toen zij op 21 oktober zich bij de vermelde batterijen kwam voegen, en met hen machtig veel bijdroeg om de Duitse aanvallen op Nieuwpoort te doen mislukken. Tot de 23^e, 's avonds, het ogenblik waarop de Franse artillerie de onze in de bedoelde sector komt vervangen, zullen de drie groepen dag en nacht in het vuur zijn, tegenover een vijandelijke artillerie, sterker in getal en sterker in kaliber, te talrijke objectieven te beschieten hebbend om ons voetvolk te ondersteunen, dat verplicht is weerstand te bieden aan

de talrijke aanvallen, die tegen hun zwakke linies worden gericht, zonder er nochtans in te lukken om ze te breken.

Het is hier bijna niet mogelijk de werking te scheiden van de verschillende batterijen, wiens schootveld zich in het algemeen van af de duinenstreek tot aan het kanaal van Plassendale uitstrekte.

Van de 18^e beschieten zij de vijandelijke infanterie, welke naar onze posten sluipt, vangen de strijd aan tegen de Duitse artillerie, die dagelijks talrijker en machtiger wordt, beschieten de Ronse-, Ketsbrugge- en Rodepoorthoeven, welke de vijand in steunpunten voor zijn latere aanvallen verandert.

De 19^e is het een tweegevecht met de Duitse zware batterijen, opgesteld ten oosten van Westende, van waar zij de beschieting van Nieuwpoort, van onze loopgraven en onze artillerie beginnen. Onze batterijen schieten onverpoosd door en geven aan de vijand de indruk van een zo sterke macht, dat hij verscheidene keren aarzelt.

In de loop van deze dag richt de vijand, die zich, kost wat kost, een weg wil banen, drie opeenvolgende aanvallen op Lombardsijde, welke gebroken worden door het samengaand vuur van onze geweren, machinegeweren en kanons.

De 20^e herbegint hij met nieuwe versterkingen, zich ditmaal met bijzondere hardnekkigheid tegen de Grote Bamburghoeve wendend. Geheel de artillerie van de beide partijen schijnt haar vuur samen te trekken op deze kleine ruimte, waar alles slechts puin en as is. De Duitsers maken zich een eerste maal meester van de hoeve. Maar onmiddellijk wordt uit onze linies een zo verschrikkelijk kanonvuur op hen gericht, dat de vernietigde vijandelijke infanterie het terrein moet ontruimen; de onzen bezetten opnieuw wat er nog van de ineengestorte gebouwen overblijft. Nauwelijks zijn ze daar, of een

nieuwe aanval kondigt zich aan, nog ontstuimiger dan de vorige en gepaard met een aanval op Lombardsijde. Ditmaal worden de eenheden van het 5^e en 6^e linie achteruit gedreven van de vooruitgeschoven linie, welke zij drie dagen lang aan de verpletterende overmacht hebben betwist. Maar onze batterijen houden het door de vijand veroverde terrein onder vuur en zetten dit gedurende heel de nacht voort.

De 21^e komt de groep, gevormd door de 61^e, 62^e en 63^e batterijen van de 3^e legerdivisie, stelling nemen te Groenendijk en voegt haar stortvlagen bij die van de groepering, welke reeds in werking is, de vijand ter plaatse vastnagelend, terwijl de Duitse artillerie, opgesteld bij de weg naar Westende, verplicht is het vuur te staken en van plaats te veranderen. De volgende dag echter wordt zij eens te meer ontdekt en opnieuw tot zwijgen gebracht. Van boven uit hun luchtbal, die naar Oostduinkerke zweeft, melden de Engelse waarnemers, dat het schieten van onze artillerie merkwaardig juist is, dat vijandelijke munitiewagens in de lucht zijn gevlogen en dat een reusachtige rookzuil zich verheft boven de plaats, door de Duitse batterijen ingenomen.

Ondertussen heeft onze infanterie met bewonderenswaardige strijd lust besloten, op Lombardsijde aan te rukken. Een aanvalsgroepering werd gevormd onder bevel van kolonel Jacquet. Een weinig voor 16 uur heeft de artillerie bevel gekregen, van eerst de aanval door een beschieting uit alle macht voor te bereiden, en hem daarna te ondersteunen. De werking der batterijen is zo doeltreffend, dat de groepering van kolonel Jacquet bijna zonder slag of stoot de zoom van het dorp bereikt. Maar daar aangekomen belet een hevig geweer- en machinegeweevuur hem verder te gaan. Onze troepen graven zich in, en bij het dagaanbreken van de 23^e oktober rukken zij weer vooruit. Aan hun rechterzijde valt terzelfder tijd het 9^e linie, dat ter hulp gekomen is, de Grote Bamburghoeve aan.

En het zal, gedurende heel deze gedenkwaardige dag, een verschrikkelijke strijd zijn, van ongeëvenaarde hevigheid, terwijl Nieuwpoort onder de hagel granaten tot een puinhoop ineengesloten wordt. Steeds verse troepen in het gevecht werpende, dwingen de Duitsers de onzen langzamerhand tot wijken. Maar onze batterijen donderden zonder ophoud, en trachtten de vijandelijke artillerie te overmeesteren, terwijl zij bloedige gapingen in de gelederen van de aanvallers achterlaat, door een hevig schieten hun munitiewagens in de lucht doet vliegen en ons bewonderenswaardig voetvolk de Duitse drukking helpt te bedwingen, totdat de Franse versterkingen aankomen en, zonder zich zelfs de tijd te geven om uit te blazen, zich in de vuurgloed storten. Men ziet ze onder de regen granaten, het brandende Nieuwpoort doortrekken, om onze mannen te vervoegen, welke zij bij het vallen van de nacht eindelijk zullen aflossen.

Ook de Franse batterijen zijn in werking getreden. Hun aankomst heeft de groep van de 3^e divisie (61^e, 62^e en 63^e batterijen) toegelaten, in alle haast naar de kant van Schoorbakke op te rukken, waar de toestand ernstiger wordt.

De 23^e oktober, om 6 uur 's avonds, zullen de 6^e en 43^e batterijen insgelijks de omgeving van Nieuwpoort kunnen verlaten; een weinig later, gebruik makende van de nacht, zal de groep van de 6^e gemengde brigade insgelijks van plaats veranderen en naar het zuiden der stad, onze in de streek van Sint-Joris hevig door de vijand bedreigde troepen gaan ondersteunen.

Deze groep zal tot de 1^e november in stelling blijven ten noorden van Bootshoeke, met die van de 5^e en 7^e brigade meewerkend aan de verdediging van Sint-Joris en Ramskapelle.

Vanaf de 27^e oktober, door de Duitse artillerie opgemerkt, zal de groep nochtans dag en nacht in werking blijven onder een voortdurende beschieting van de zware artillerie. Hij zal zich bijzonder onderscheiden, en door zijn oversten geluk gewenst worden, op 30 en 31 oktober, gedurende de wanhopige en bloedige gevechten onder allen, welke geleverd worden rondom Ramskapelle, waaruit de vijand eindelijk wordt verjaagd om te blijven steken in de overstroming, welke hem helemaal zal vernielen.

Glorievolle herinneringen aan deze twee op elkaar volgende gevechten, zullen de namen Nieuwpoort en Sint-Joris naast elkander schitteren op de schilden van de groep der 6^e brigade. Die der andere batterijen, 6^e te paard, 30^e, 43^e, 61^e, 62^e, 63^e, die werkzaam waren in de streek van Nieuwpoort, dragen deze naam als getuigenis van het heldhaftig gedrag gedurende de dagen van 18 tot 23 oktober.

Van Belgische zijde.

Men schrijft ons:

Uit officieuze bron komt de melding dat de reis van baron de Broqueville, de Belgische minister van oorlog, naar Londen een ander doel had dan medegedeeld werd door de Kriegszeitung. De Duitse persagentschappen hebben het laten voorkomen alsof de Belgische minister onlangs te Londen voetstappen had aangewend om nieuw oorlogsmateriaal voor het Belgische leger te verkrijgen en zich tevens het nodige geld te verschaffen tot het onderhoud van de 300.000 vluchtelingen, die in Frankrijk verblijven. De minister zou daarbij zijn vrees hebben uitgedrukt, dat het moeilijk zou zijn de gevechtswaarde van het Belgische leger hoog te houden.

Het blijkt echter dat de reis van baron de Broqueville een geheel ander doel had. Telkens als de minister naar Londen gegaan is, mocht

hij zich verheugen in de hartelijke tegemoetkoming vanwege de Engelse autoriteiten en in de praktische uitslagen van zijn pogingen.

Nooit is in Engeland hulp gevraagd voor de Belgen die naar Frankrijk gevlucht zijn: van het eerste ogenblik af, waarop de vluchtelingen in Frankrijk kwamen, heeft dit land uit eigen beweging de beste voorzorgen genomen om de vluchtelingen van al het nodige te voorzien.

De kwestie van het oorlogsmateriaal voor het Belgische leger is, evenals de financiële kwestie, reeds lang opgelost. Om dit te bewijzen moet slechts één voorbeeld aangehaald worden: het Belgische leger te velde bezit op het ogenblik zesmaal meer zwaar geschut dan waarover het beschikte in de versterkte stellingen bij het begin van de oorlog. In die verhouding staan nog meer andere dingen.

Wat de gevechtswaarde van het Belgische leger betreft, daarover heeft de minister van oorlog niet de minste bekommering: het Belgische leger draagt er zelf zorg voor om zijn faam op te houden; dit is nogmaals bewezen bij de laatste geweldige aanval der Duitsers op de IJzerlinie.

Het leven te Brussel. (KVdW)

Brussel, mei.

Men geraakt er zowaar niet over uitgepraat. Telkens komt een nieuw feitje, komt een wijziging in de bestaande toestanden er weer de aandacht op vestigen. Men denkt: nu is alles definitief in orde; morgen wordt het echter weer anders, en beter. En het schept een nieuwe levenstoestand, het roept organismen in het leven, die nu nog wel een karakter van voorlopigheid, van vergankelijkheid vertonen, maar waar wij ons beter en beter op aanpassen, die ons in

betrekkelijk korte tijd vertrouwd zijn geworden, en waarvan men, zonder profeet te willen spelen, kan aannemen dat zij, onder meer bestendige vorm, ook na de oorlog zullen naleven, vooral in de grote nijverheidscentra.

Gij hebt geraden dat het weer maar eens gaat om het voedingsprobleem, in casu dat der voeding van Brussel. Zola vertelde episch van “Le ventre de Paris”: de proviandering van België’s hoofdstad, gelijk zij thans in honderd geledingen bestaat, zou een naturalistische auteur eveneens stof kunnen leveren voor een zeer boeiend verhaal. Immers, nu wij al die centraliserende inrichtingen, die proefnemingen van socialisatie zien, vooral wat voeding betreft, die als uit de grond rijzen en niet alleen nuttig, maar schreeuwend noodzakelijk werk verrichten, nu krijgen wij zowaar de indruk, dat Brussel voor de oorlog niet at; ik bedoel, wij zagen Brussel niet eten; voeding was een private, een totaal particuliere zaak, die afhing van eigen smaak en beurs, maar verder volledige vrijheid toeliet. Thans is dat niet meer zo. Ik spreek hier niet alleen van Volkssoep en Volksrestaurant, waar voor zo goed als de helft der bevolking van Groot Brussel eenvormigheid in voeding regel is geworden; ik spreek zelfs niet van het brood, dat van heel het begin van de oorlog voor alleman hetzelfde – even goed of even slecht – kan heten: daar zijn nu nog de gemeentemagazijnen, die ons nog wel vrij laten in de keus van de waren die wij er kopen, maar niet meer aangaande de hoedanigheid van die waren, noch zelfs in de hoeveelheid die wij er ons van wensen aan te schaffen. En die beperking der onafhankelijkheid, die tevens openbaarheid meebrengt; die publieke gelijkmaking inzake voeding der grote stad: het is een hoogst merkwaardig verschijnsel, dat zowel de literator als de socioloog aantrekt, en niet het minst de psycholoog interesseert, omdat het zoveel noden voor het eerst in het volle daglicht stelt, zulke ingrijpende veranderingen in de volksziel teweegbrengt, ons voor

nieuwe levensvoorwaarden stelt die in hun wezen en gevolgen zo voor individu als voor gemeenschap van zeer bijzonder belang zijn. Die publieke vereenvorming van het voedingswezen, het doet voor een goed deel dat wij minder gesloten, minder in en voor en van onszelf leven; wij weten meer van de algemeenheid en zij meer van ons, hetgeen van lieverlede in de morele verhoudingen wijzigingen brengt. De oorlog, die de noodzakelijkheid der gemeenschap in het verweer schiep tot een levende en bloedwarme volksuiting, brengt ons nu ook tot een, weliswaar nog zeer los en zeer rekbaar, communisme, dat, waar het gaat om hulp in heel veel al te zichtbare noden, beter dan levensvatbaar: dat hoogst dringend was geworden.

Waar het een zekere remming van persoonlijke voorkeur of neiging noodzakelijk maakt, een tucht oplegt die onze individualistische aanleg met weerzin draagt: zelfs de erkenning, dat in zake praktische caritas van ons aan gevoel der saamhorigheid veel mag worden gevegd, belet het niet, dat sommigen een natuurlijke afkeer voelen voor de nieuwe, noodwendige sociale vormen die gestaag meer en meer levende werkelijkheid worden, hoe dit alles natuurlijk voorlopig zij en zelfs in gewone omstandigheden niet dan onder meer discrete gedaante mogelijk ware. Die weerbarstigen hebben trouwens nog steeds de toevlucht van hun eigen kruidenier, zoals heel de burgerij nog steeds bij haar eigen beenhouwer te winkel gaat. Zal dit echter, in zake kruidenierswaren, aldus blijven? Ik bedoel: zullen al dezen, die niet heel rijk zijn, de weg niet leren naar het gemeentemagazijn? Er bestaat een dubbele reden om het te geloven.

Eerste reden: de waren van het gemeentemagazijn mogen van goede kwaliteit heten, en - zijn veel goedkoper dan elders. En waar het leven wel tweemaal zo duur is geworden als het vroeger was, is dat een punt van gewicht. Ten tweede - en het is het nieuwe punt waar ik bij deze uw aandacht voor vraag -, de gemeentemagazijnen zijn helemaal niet wat men ervan kon denken; althans: ze zijn het niet

meer. In den beginne handelden ze helemaal als een doodgewoon kruidenier: ze kochten en ze verkochten. Er was alleen dit verschil: de winst, die heel gering werd gehouden, ging in de kas van het "Comité de l'Alimentation", ten behoeve van de kosteloze volksvoeding. Nu echter wordt niet meer gekocht: er wordt gekregen. De Amerikaanse "Commission" heeft het zover gebracht, dat al de eetwaren en andere huishoudelijke benodigdheden, die wij in de gemeentemagazijnen krijgen kunnen, aan het "Comité de l'Alimentation" gratis en in volle eigendom geschonken worden. De enige kosten der magazijnen zijn dus nog slechts: exploitatiekosten. Deze kosten zijn des te geringer, dat de winkels doorgaans, vooral te Brussel zelf, in gemeentegebouwen zijn ondergebracht: geen huishuur dus. Wat de bediening betreft: een paar dagen geleden bezocht ik zo'n lokaal in een aristocratisch stadsdeel, en zag er, kaas aan het snijden en koffie aan het wegen achter lange toonbanken, mijningenieurs en staatsambtenaren staan, die aldus een nieuwe en nogal eigenaardige wijze van weldadigheid inaugureren. Want het spreekt vanzelf: nu de waren niets kosten, men de winkels voor niets heeft, en de verkopers zich zouden schamen enige vergoeding te aanvaarden (aldus gaat het in elk geval in vele gelegenheden), gaat de opbrengst van de verkoop, waarvan de prijs natuurlijk laag is gehouden, in haar geheel naar het centrale voedingscomité, en wordt de particuliere liefdadigheid er ten zeerste door verlicht. Immers er doet zich voor: eerst dat men zijn winkelwaren aan goedkope prijs krijgt, en tevens daardoor zijn minder gegoede medeburgers op doeltreffende wijze helpt; terwijl men vroeger, buiten de duurte van eigen leven, gestadig lastig werd gevallen om die minder gegoeden in het leven te houden. Wie zou, in zulke omstandigheden, niet naar het gemeentemagazijn gaan? ...

Gij geeft mij, natuurlijk, groot gelijk. Maar vraag mij: Hoe ga ik naar het gemeentemagazijn? Ik acht het een voorrecht, het u te kunnen vertellen.

Gij gaat, met een identiteitsbewijs, naar het gemeentehuis. Aldaar wordt u een kaart ter hand gesteld, een “fiche”, zoals gij er al een bezat voor het brood, en waarop het getal van de bij u inwonende familieleden en dienstboden geschreven staat. Met die kaart nu moogt gij eens per week naar het gemeentemagazijn, waar telkens uw kaart wordt afgestempeld. Van al de waren in voorraad kunt ge er een hoeveelheid krijgen, die bepaald wordt door het getal huisgenoten. Die hoeveelheid beantwoordt zooveel als doenlijk over een gehele week. Komt men te kort, dan moet men het aan eigen gulzigheid wijten. En trouwens, daar zijn nog de andere kruideniers, die toch ook moeten leven ...

Het zijn zelfs die andere kruideniers, wiens bestaan vele mensen vooralsnog van de gemeentemagazijnen afkerig maakt. Die mensen gaan dan generaliseren, en, zo ze sociologisch onderlegd zijn, gaan ze sakkeren tegen gemeentemonopolie. Er doet zich nu echter voor, dat dit waarschijnlijk niet lang zal duren, als het niet reeds heeft uitgedaan. Want men zegt (ik kan het vooralsnog niet bevestigen, maar heb het uit geloofwaardige bron), men zegt dat voortaan de gemeenten in deze zich geheel te onthouden zullen hebben, en bedoelde magazijnen aldus geheel en uitsluitend in handen zullen komen van het “Comité de l'Alimentation”, een private onderneming dus. Praktisch brengt het natuurlijk geen verandering mee, althans voorlopig niet. Theoretisch krijgt het echter wel een andere betekenis ...

Intussen sloven de dames en heren van het voedingscomité zich dag aan dag af in steeds ruimere werkzaamheid. Telkens grijpen zij gretig naar nieuwe en verderstreckende bezigheid. De

gezondheidsdiensten breiden zich uit. In een enkel lokaal is reeds een dienst “de la suralimentation” ingericht voor zwangere vrouwen en reconvalescenten. Ik vind zeker wel gelegenheid, daarop terug te keren.